

Vzw Roppov
Martelaarslaan 212 9000 Gent tel 09/224.09.15 fax 09/233.35.89
e-mail info@roppov.be web www.roppov.be

Een kind opgeven kan niet. Samenwerken naar een plan voor de jongere na 18 jaar.

Standpunten en ervaringen van de ouders uit de Roppov-oudergroep Gent.
September 2008

Deze tekst werd samengesteld op basis van ervaringen die ouders vertelden in de oudergroep van Gent. Daarnaast werden voorbeelden en standpunten aangevuld uit een schriftelijke inbreng van ouders en een rondvraag over wat ouders belangrijke aandachtspunten vinden bij de voorbereiding van de meerderjarigheid binnen de Bijzondere Jeugdbijstand.

Wanneer we met ouders spreken over hun ervaringen met jongeren, die de leeftijd van 18 jaar naderen binnen de Bijzondere Jeugdbijstand, wordt duidelijk dat volgende zaken heel belangrijk zijn:

‘Een kind opgeven kan niet!’

Deze zin zegt dat ouders nooit hun kind kunnen opgeven omdat hun kind in alles steeds met hen verbonden is. De vraag naar jeugdhulp is dan ook een vraag naar mede-engagement van de hulpverlening. Een engagement dat verder gaat dan het eigen aanbod. Een engagement dat niet abrupt stopt op 18 jaar, ook al wordt dit door de regelgeving mogelijk gemaakt. Het is een pijnlijke ervaring wanneer ouders vaststellen dat gevraagde hulp zal stoppen met 18 jaar terwijl duidelijk is dat de jongere en de ouders alleen niet verder kunnen.

‘Samenwerken naar een plan voor de jongere’ is dan weer de hoop die ouders hebben opdat voor een aantal jongeren, die overal uitvallen, toch een plan kan opgesteld worden dat past en misschien werkt. Samenwerken is voor de ouders ook samenwerken over de grenzen van diensten en sectoren hen, in samenspraak mét de ouders en de jongere. Samenwerken met als doel een plan uit te tekenen op basis van de eigenheid van de jongere, niet op basis van de eigenheid van de dienst of de sector waar men toevallig in terecht komt.

‘Een kind opgeven kan niet’

⇒ Er moeten steeds nieuwe kansen gegeven worden.

Concreet betekent dit dat een begeleiding nooit zomaar mag stoppen. Uit negatieve ervaringen die ouders inbrengen blijkt dat men het gevoel heeft dat een begeleiding soms gestopt wordt omdat men tot de conclusie komt dat de jongere ‘niet past in de instelling’, soms omdat men ‘het opgeeft’. Ook 18 jaar is zo’n grens. Deze grens wordt aangegeven zowel door de jeugdhulp als door de jongeren zelf. Ouders signaleren dat voor vele jongeren zo’n abrupt stopzetten van de hulp, zware gevolgen heeft. Vooral bij jongeren die kampen met bv. een bijkomend probleem (autisme, psychische problemen, verslaving) of het erg moeilijk hebben om zich zelfstandig te handhaven in deze wereld. Eens deze jongeren 18 zijn, steunt de hulpverlening op de motivatie tot hulp.

‘Wanneer de jongere zelf niet wil, sta je als ouder alleen. Soms lijkt het dan of er zit niets anders op dan toekijken en bang afwachten tot je zelf ten onder gaat, of de jongere verloren loopt, of nog erger: tot er zich een ernstig feit voordoet.’

De voorbereiding naar 18 jaar houdt dus ook in dat een jongere en zijn ouders voorbereid worden op het feit dat de **jongere hulp** kan **weigeren**. Motivatie van de jongere zelf ligt moeilijk wanneer deze de eigen situatie verkeerd inschat. Het is bijna evident dat de jongere zelf zijn meerderjarigheid (en dus ook onafhankelijkheid van hulp) graag opneemt.

Doch ook de ouders hebben op dat moment nood aan steun. Ouders vragen in die zin hulp bij de opvang van deze meerderjarigheid. Hulp om de jongere niet in de steek te laten. Thuisbegeleiding die ook na 18 jaar doorloopt zou een oplossing kunnen zijn. Voor de jongere zelf wijzen ouders op het belang van een vertrouwenspersoon die de jongere reeds kent. Deze persoon kan motiverend werken voor de start van gesprekken of een begeleiding ook na 18 jaar. De nodige stappen zetten, meegaan naar het aanbod binnen de vrijwillige volwassenen hulp, ook al is de jongere reeds of bijna 18, is een zorg die soms te weinig benut wordt.

⇒ Er is de verwachting dat hulpverleners zich engageren, over de grenzen van instellingen en sectoren heen.

Uit de getuigenissen van ouders wordt duidelijk dat een aantal bezorgdheden gevolg zijn van het feit dat de jeugdhulp te veel vanuit **aparte hokjes** kijkt naar de jongere. Ouders hebben de hoop hun kind een betere toekomst te kunnen geven, met steun van de jeugdhulp. Het contact met de hulpverlening brengt mee dat verschillende professionele buitenstaanders instappen in het gezin. Deze maken allen een deel uit van de puzzel die naar het aanvoelen van ouders nooit samengelegd wordt. Enkel de jongere zelf en zijn ouders ervaren de grote lijn. Voor hen is de jeugdhulp geen tijdelijk aanbod maar een deel van de levensloop van de jongere.

Zij hebben dan ook de vraag naar een **samenhang** die past in een **plan** voor de jongere. Deze vraag botst soms op de beperktheden van diensten en sectoren. Men mist een overzicht, iemand die de grote lijn volgt. Iemand die samen met de ouders de bezorgdheid deelt voor de jongere tijdens de hele periode van hulp. In dit prentje passen ook zaken als school, vrije tijd, voorbereiding op werk.

Net als bij andere gezinnen zijn deze zaken belangrijk en bepalen ze het leven en de toekomst van de jongere. Het volgende voorbeeld illustreert dit:

‘Wanneer een jongere (misschien voor de 3^e keer) naar een andere voorziening moet, wordt er telkens van school veranderd of niet naar school gegaan. Dit geeft de indruk dat school niet belangrijk is. De jongeren worden op die manier in een straatje geduwd waarbij een goede opleiding genieten en een diploma halen geen streefdoel meer lijkt. De jongere is ‘opgegeven’, hij krijgt een dagbesteding, geen opleiding in functie van de toekomst. Jongeren gaan soms helemaal niet meer naar school door een plaatsing. Is dit dan niet meer belangrijk?’

Voor ouders lijkt het hulpaanbod te veel afhankelijk van de **deskundigheid** en **beperktheden** van een dienst. De jongere en de ouders worden ingepast, of passen soms niet in het aanbod. Een aanbod stopt wanneer gezien vanuit professionele hoek niets meer te bieden valt. Maar het leven van de jongere en zijn gezin stopt niet. Ook de vraag naar ondersteuning stopt niet.

Verschillende vragen van ouders illustreren de nood aan een betere en **gerichtere** opvolging van jongeren doorheen de hele periode van hulp. Vooral wanneer verschillende diensten betrokken zijn, of de jongere verhuist van de éne sector naar de andere. Sommige voorbeelden spreken over het gebrek aan samenwerking, andere over gebrek aan overeenstemming tussen de verklaringen die hulpverleners geven voor de problemen die zich voordoen.

Vanuit de oudergroep kwamen verschillende suggesties om dit te vermijden:

- *Een begeleiding of plaatsing kan maar stopgezet op vraag van de voorziening, wanneer een andere voorziening gevonden is.*
- *Thuisbegeleiding zou ook na 18 jaar moeten doorlopen.*
- *Men moet op zijn minst de nodige informatie doorgeven over andere diensten die ondersteuning kunnen bieden (Kind en Gezin, Algemeen Welzijnswerk). Het is goed daarvoor al de nodige contacten te leggen en de nodige gesprekken te starten alvorens de jongere 18 jaar wordt.*
- *Er is een persoon nodig die alle puzzelstukken overziet en samen met de ouders de hulp opvolgt. Deze persoon denkt samen met de jongere en de ouders ook verder dan hulp alleen: deze bekijkt ook hoe school en vrije tijd verloopt.*
- *Er moet verantwoordelijkheid opgenomen worden voor de samenhang en opvolging van de hulp, zodat een gezin niet meer ‘doorgeschoven’ wordt of zonder hulp komt te vallen wanneer een bepaalde dienst de begeleiding stopzet.*
- *Het is nodig dat er overleg is tussen alle betrokkenen in het bijzijn van ouders en jongere. In dit overleg vormt het gezamenlijk plan voor de jongere dé basis.*

‘Samenwerken naar een plan voor de jongere’

Ouders concretiseren de voorbereiding op 18 jaar, binnen de hulpverlening

*** enerzijds als de voorbereiding op het zogenaamde ‘normale leven’**

*** anderzijds als het werken aan een planning aangepast aan de eigenheid van de jongeren.**

Deze voorbereiding kan niet zonder de ondersteuningsfiguren. Dit zijn zowel de vervangende opvoeders als de ouders. De aanwezigheid en betrokkenheid van het gezin is belangrijk om er telkens weer op te wijzen waar de noden van de jongere en de ouders liggen. Ouders hebben het gevoel dat er soms te veel gedacht wordt vanuit ‘het probleem’. Welke diagnose gesteld wordt, hoe hulpverleners naar de problematiek kijken, weegt te zwaar door. Dit heeft ook als gevolg dat te weinig gekeken wordt naar de jongere zelf en wat die nodig heeft in functie van zijn huidige en toekomstige leven. Een benadering die vertrekt vanuit de jongere met zijn eigenheid, in overleg met de jongere en de ouders, kan andere klemtonen leggen.

⇒ Voorbereiding op een zelfstandig leven.

Vorbereiding op 18 jaar, en dus wellicht op het beëindigen van hulpverlening moet vroeger starten. Wanneer jongeren slechts de laatste 6 maand informatie en training krijgen naar zelfstandigheid, is het wellicht al te laat.

Ouders denken hierbij aan verschillende zaken die al vroeg aangeleerd kunnen worden:

- huishoudelijke werkjes: koken, schoonmaken, was en strijk
- informatie opzoeken in functie van de meerderjarigheid
- solliciteren, werk zoeken en zich aanbieden
- formele documenten leren kennen en bijhouden
- formele documenten leren invullen of weten waar men kan helpen hierbij
- omgaan met geld

Dit zou ingebakken moeten zijn bij alle vormen van jeugdhulp en niet alleen bij begeleid zelfstandig wonen of kamertraining. In kleine groepen min of meer zelfstandig leven binnen een grotere instelling, werd genoemd als een goede aanpak hiervoor.

‘De overgang naar zelfstandigheid is iets dat meer aandacht nodig heeft. Soms zijn jongeren te veel bezig met hun nieuwe ‘vrijheid’ en hebben ze op dat moment niet de nodige vaardigheden getraind. Soms is de invloed van vrienden ook groter dan deze van opvoeders. Wanneer jongeren dan in de problemen raken moeten ze onmiddellijk kunnen vinden waar ze zich kunnen laten helpen. Aanleren dat het geen schande is om hulp te vragen is ook een belangrijk onderwerp tot gesprek met de jongeren.’

Ouders melden ook dat er een grote alertheid moet zijn op het ‘gebruiken van informatie in hun voordeel’. Informatie over bijvoorbeeld OCMW kan uitlokken dat men zich enkel nog focust op niet-werken.

Enkele goede voorbeelden die aangehaald werden:

‘Het is goed dat voor de leeftijd van 18 jaar, de jongeren reeds een stageplaats of vakantiejob zouden hebben.’

‘Er bestaan folders voor buitenlanders die hen wegwijs maken in de Belgische regelgeving en administratie. Zij krijgen ook cursussen hierover. Dit zou ook voor de jongeren systematisch moeten georganiseerd worden. Op zijn minst kan men met de jongeren op bezoek gaan bij de diensten die dit geven.’

⇒ **Planning aangepast aan de eigenheid van de jongeren.**

Aan hulpverleners wordt gevraagd efficiënt, kortdurend en gericht te werken. Hulpverleners zijn vaak een steun voor ouders, en doen hun uiterste best, doch ze worden ook belemmerd door het kader waarbinnen ze werken. De nadruk ligt vaak op aanpassing in de ‘gewone’ maatschappij, ook al houden ouders rekening met de mogelijkheid dat dit mislukt. De reden waarom deze aanpassing niet lukt, wordt dan aangegrepen om zo vlug mogelijk een diagnose te stellen. Vooral bij jongeren die een complexe problematiek vertonen is dit een groot probleem. Doorheen de zoektocht naar de juiste diagnose verliest men soms de aandacht voor de nood van de jongere en zijn gezin.

Dit heeft enkele negatieve gevolgen:

- Ieder hulpaanbod lijkt verder te werken in de richting waarvoor zij de deskundigen zijn. Met als gevolg dat, naar het aanvoelen van de ouders, te lang gewacht wordt met de conclusie dat het niet werkt.
- Wanneer dan toch duidelijk wordt dat het niet werkt, wordt een diagnose gebruikt om de ouders weer terug te sturen met de boodschap dat de jongere niet past in het aanbod.

In heel dit verhaal wordt de draagkracht van de ouders vaak overschat. Zij leven met de jongere, zij verlangen naar steun in hun streven naar een aanvaardbaar en leefbaar toekomstperspectief voor de jongere. Zij worden ook geconfronteerd met een **variatie** aan **verklaringen** die elk hun eigen weg gaan en hun tijd nemen. Doorheen dit alles raken ouders de rode draad kwijt omdat al deze puzzelstukken nooit samenkomen in een aanpak die aangepast is aan de jongere zelf. Ondertussen worden jongeren langzaam maar zeker 18 jaar en naderen het einde van de jeugdhulp.

De eigenheid van de jongere, de mate waarin hij **zelfstandigheid** bereikt en de mogelijkheden die hij daarvoor heeft, zijn volgens ouders een betere richtlijn. Inschatten van de kansen op zelfstandigheid, bekijken hoe de jongere evolueert (bijvoorbeeld door een toets met een zelfstandigheidschaal) is belangrijker dan de discussie tussen visies. Dit kan best ingeschat worden door een groep van mensen die elk vanuit hun ervaring en kennis van de jongere meedenken op langere termijn. De puzzelstukken van verschillende soorten hulp moeten lang voor de jongere 18 jaar wordt, samen gebracht worden.

‘Uit een ervaring die een moeder bracht werd duidelijk dat het samenzetten van alle hulpverleners voor henzelf meer duidelijkheid bacht. In deze situatie konden zelfs enkele hulpverleners geschrapt worden terwijl de ouders toch nog de geruststelling hadden dat er mensen waren om op terug te vallen indien nodig.’

Ook hier is er nood aan een moderator, iemand die de jongere volgt en alle hulpverleners samen brengt. Ook hier moet over de grenzen gekeken worden.

Jongeren uit Bijzonder Jeugdbijstand kunnen niet terugvallen op de voordelen van bijvoorbeeld jongvolwassenen met een handicap. Toch kan ook voor hen een langdurig soort ‘beschermd wonen’ of ‘beschermd werken’ belangrijk zijn. De arbeidsmarkt kent meerdere mogelijkheden die misschien te weinig benut worden (sociale fondsen, voordelen die werkgevers genieten zoals Vivo-contracten). Ouders merken ook op dat tijdens de jeugdhulp de gewone schoolcarrière te gemakkelijk onderbroken wordt. De jongere volgt dan een alternatieve ‘daginvulling’. Eens 18 jaar zijn er echter veel minder alternatieven met extra zorg, beschikbaar.

‘...en waar staan de ouders.....’

Wanneer we vragen naar het gevoel dat bij ouders leeft als hulp op 18 jaar plots stopt, komen de volgende zaken naar voor:

‘Onmacht en angst om er alleen voor te staan.’

‘In een zoektocht naar verdere hulp tegen een muur aanlopen.’

‘Van pier naar pol gestuurd worden.’

‘Bij ‘complexe’ problematieken (of ‘dubbeldiagnose’) het gevoel dat velen proberen en het uiteindelijk ook opgeven.’

‘Zelf op de toppen van je tenen lopen. Voor de keuze staan zelf ‘kopje onder te gaan’ of moeten toezien hoe je kind ‘als een vogel voor de kat’ is.’

Ouders vertellen ook dat enkel lotgenoten dit begrijpen. De reactie van sommige ‘buitenstaanders’ om je kind los te laten, is misschien goed bedoeld maar komt hard aan.

‘Dit is geen keuze die men kan maken. Je kind opgeven kan je niet.’

Welke hulpverlening moet er voorzien worden na 18? Voorstellen en bedenkingen van ouders.

Vormen van beschut wonen voor jongeren/jongvolwassenen (zoals bij psychiatrie, gehandicaptenzorg,...). Er zijn wel trainingscentra voor kamertraining maar dat is beperkt.

Thuisbegeleiding die kan doorlopen nadat jongere 18 wordt, budgetbegeleiding, kind en gezin (bij jonge moeders/vaders), hulp bij administratie,...

Thuisbegeleiding zou ook over 18 mogelijk moeten zijn, zoals andere hulpvormen. Zo kunnen ouders verder ondersteund worden.

Thuisbegeleiding moet er voor de kinderen zijn, maar ook voor de ouders.

Het is taak van hulpverleners en van de verwijzers (Comité en jeugdrechtbank) om te zorgen voor **vervolghulp**. De hulp die beloofd wordt moet er ook komen.

Er moet iemand zijn die al voor 18 jaar bereikt wordt, de hulpverlening ter voorbereiding **overkoepelt**, en kijkt welke hulpverlening mogelijk en nodig is, ook na 18 jaar. Maar: je kan vaak al op wachtlijsten gaan staan, maar je kan dan nog niet bij die mensen terecht om een tijdlang samen te werken. Met de bedenking dat wachtlijsten op dat cruciaal moment van 18 jaar, nefast zijn. Niet alleen de ouders maar ook hulpverleners voelen die onmacht rond de meerderjarigheid, ook al wordt dat anders ervaren dan als het uw eigen kind is.

Voor jongeren is 18 vaak: eindelijk af van het 'gezaag' en de 'bemoeienis' van de volwassenen. Hulpverlening wordt vaak als een druk ervaren, zelfs als de hulp daarnaast ook als een steun ervaren wordt. De leeftijd van 18 is ook een periode van spanning: zelfstandig worden, woning zoeken die duur is, druk om te gaan werken...

Jongeren kunnen hulp weigeren op 18, maar ouders vallen dan ook uit de boot. Zij zeggen: ik kan zelf wel hulp gebruiken, ook al weigert mijn kind hulp. Er is geen continuïteit, we moeten dan ergens anders hulp zoeken bij nieuwe mensen terwijl mensen (bij voorbeeld in de Bijzondere Jeugdzorg) onze situatie al kennen.

“Als uw kind geen vraag heeft, blijf je zelf ook zonder steun zitten of moet je die gaan vragen waar ze u niet kennen. Je moet vaak alleen uitzoeken en te weten komen waar je naar toe kan”

Ook ander kinderen die in een gezin zitten met een probleemjongere hebben het lastig, en krijgen soms weinig steun.

Er zijn ook heel wat problemen op scholen. Scholen grijpen te weinig constructief in bij geweld, aanhoudende pesterijen. Er wordt bij jongeren die het moeilijk hebben al veel stress opgehoopt op school. Leerkrachten kunnen ook niet alles aan. School zou ook een plaats moeten zijn waar aandacht is voor sociale vaardigheden. Waar gewerkt wordt rond geweld en 'krenkingen', sociale vaardigheden als: hoe leren samenwerken, positieve ervaringen opdoen (ook voor jongeren die het moeilijker hebben), omgaan met pesten, diefstal, allerlei andere vormen van gedrag dat de stress en onveiligheidsgevoel bij jongeren verhoogt. Liefst preventief en niet alleen bestraffend.

Namens de deelnemers van de Roppov-oudergroep Gent
en de ouders die vroeger of op andere wijze hun inbreng deden omtrent dit thema,
Ingrid Crabbe
vzw Roppov
Martelaarslaan 212
9000 Gent